



UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <Paderborn, Bischof, II.>

Lemgoviae, 1714

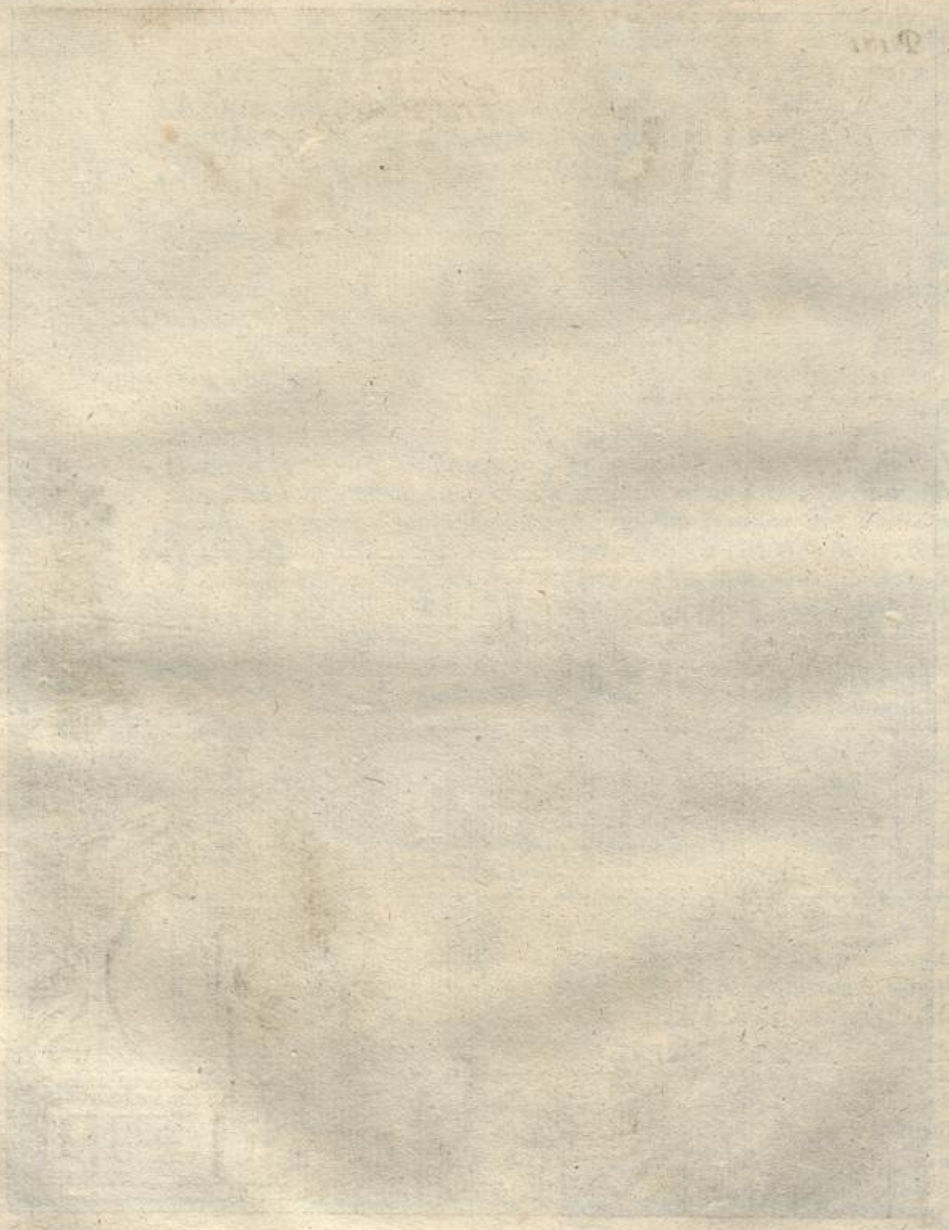
Boca Ad Luppiam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-8040

Boca ad Luppium, batis Böcke.



den-
s pro
tum
uni-
De
psimū
xxiv.
m va-
juret,
s edi-
Theu-
na sen-
cript.
Vica-
d Pa-
m, ita
est, ut
ut fer-
& isto
bi An-
pinan-
tinum
ē terra
urnam,
Borne
onis in
us Ca-
eri opi-
ero fa-
umque,
itiā la-
n semel
io mu-
dcircō
ylacte-
agis ac-
con-
BOCA



119

BOCA AD LUPPIAM.

MEMORIÆ. SACRUM

BOCA. VETUS. CAROLO. MEMORABILIS. HOSPITE. PAGUS
 LUPPIA. QUAM. RAPIDIS. PRÆTERIT. AMNIS. AQUIB.
 ANGARIOS. VIDIT. PACEM. VENIAMQUE. PRECANTES
 SUPPLICITER. FRANCO. SUBDERE. COLLA. JUGO
 OBSIDIBUSQUE. DATIS. JURANDO. JURE. PACISCI
 OBSEQUII. STABILEM. TEMPUS. IN. OMNE. FIDEM
 ANGARIÆ. GENS. VICTA. SACRO. LÆTARE. TRIUMPHO
 QUEM. CAROLUS. DE. TE. RELIGIOQUE. TULIT
 SI. SUB. REGE. PIO. LIBERTAS. GRATIOR. EXSTAT
 SER. VITIO. MAGIS. ES. LIBERA. FACTA. TUO

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. CO-
 MES. PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO
 DE. FURSTENBERG

BOCÆ. CELEBRI. OLIM. PAGO. UBI. CAROLUS. MA-
 GNUS. FRANCORUM. REX. ANGARIOS. DATIS. OB-
 SIDIBUS. ET. JUREJURANDO. FIDEM. OBSEQUII.
 FIRMANTES. AN. DCC. LXXV. IN. DITIONEM. AC-
 CEPIT. ET. A. SANCTÆ. MEMORIÆ. BADURADO. PA-
 DERBORNENSI. EPISCOPO. RELIQUIÆ. B. LANDO-
 LINI. CONF. QUAS. E. CAMERACENSI. DIOECE-
 SI. ILLUC. TRANSTULERAT. COLLO-
 CATÆ. FUERUNT

M. H. P.

R 2

NO-

NOTÆ.

1. **BOCA.**] Brunisbergam castra Caroli Magni prælium cum Saxonibus in transitu Visurgis, & diuturna obsidio; *Bocam* non minùs ejusdem hospitium, pax & religio, ab Astronom. in Annal. rerum gest. à Carolo Magno apud Reuberum, Auctore vitæ Caroli Magni edit. à Pithæo, Annal. Canisii, Adelmo, Poëta Anonymo, Reginone, & literis antiquis commemorata commendant, & dignam monumento reddunt.

2. **LUPPIA.**] Ubi etiamnum arx, vicus & præfectura *Boca* appellata superest, sunt qui castrum stetisse opinentur, de quo Astronomus: *Eresburgo castro, quod dirutum erat, restaurato, aliòque castello super Lippiam exstructo, & in utroque non modico presidio relicto, ipse in Galliam reversus.* Quod Henricus de Hervordia, quem sequitur Rolevingius, *Veehtelar* appellatum scribit, & Cleinsorgius Lipstadii collocat: Wittius verò Leisbornensis Monachus, nomen ei fuisse putat *Borchvechteler*, impositumque Glennæ flumini, haud procul Lipstadio. Verosimilius Gobelinus Persona, & Panegyri. Paderborn, rudibus antiqui Alifonis, prope Luppia caput, ubi Carolus castra tunc habebat, inædificatum hoc castellum, & Francos illic stationem egisse putant, ut eo in loco, ubi facilis esset Westphalis ad Angarios, & ab his ad Westphalos commeatio, nullo negotio utrosque in officio contineret. Quod & sub Augusto impulit Drusum, ut munitionibus locum circumdaret, poneretque ibi Romana castra, ad coercendas Rhenum inter & Visurgim fitas nationes. *Sanctæ* deinde *memorie* BADURADUS Episcopus Paderbornensis, ossa *B. Landolini*, cujus honori dicatum templum *Bocæ* hodieum exstat, è diocesi Cameracensi translata, *Bocæ* collocavit; quæ ad annum usque 1101. religiosè asservata. Paucis annis antè, Monasterium ordin. S. Benedicti super eadem sacra ossa Erpo Comes de Padberg, consilio & adjutorio Henrici de Werle, Paderbornensis Episcopi, inchoavit.

In

In nomine Domini. Erpo dictus Comes in Patberg, ad notitiam omnium fidelium pervenire desideramus, quod nos ad honorem Domini nostri JESU Christi, & sanctæ ejus Genitricis Virginis Mariæ, & super reverenda ossa beati Landolini Confessoris, quæ sanctæ memoriæ Baduradus Paderbornensis Episcopus de Diœcesi Cameracensi transtulit, & in loco, qui dicitur БОСА, integraliter deportavit, novellam plantationem religionis s. Benedicti construximus, super fluvium, qui dicitur Lippia; quod opus structurae meæ, consilio & adiutorio Domini Henrici Paderbornensis Episcopi inceptum, Comites de Nitehe minis & terroribus, ne perficeretur, impediunt, asserentes se veros heredes loci illius esse post mortem Dominae Beatricis Conjugis nostræ. Unde invito consilio prædicti Episcopi, transmigravimus Abbatem & fratres ejus, qui cum ipso erant, in villam nostram, quæ vocatur Fletorp, & ibi incepimus structuram nostram consummare, & anno millesimo centesimo primo, ad honorem Piæ Matris, & ut ardentius instarem, benignissimus Dominus flagello suo me torpentem excitavit hoc modo. Quodam tempore oppidanis in Horhusen fortè injustè in tantum offensus, ut incendio oppidum totaliter destruere & consumere vellem, etiam ignem immittendo; quidam de ipsis oppidanis ad Ecclesiam sancti Magni gloriosi Martyris fugientes imaginem Crucifixi Domini rapuerunt, & eam ferentes obviam mihi furenti processerunt. At ego rationem præ furore non capiens, ad portitores Crucifixi evaginato gladio, ut stultus, miser irrupi, & quod Crucifixo pro corona capiti impositum est, percussi, & partem in terram dejeci: Nec sine mora ultio divina defuit, nam digiti mei, quibus ferrum ad contumeliam sanctarum reliquiarum strinxeram, & manus involam contracti, præsentiam æterni judicis ibi adesse & iram persensî. Tunc igitur ejus flagello castigatus, & tamen de eo quod scriptum est, flagellat omnem filium quem recipit, fiduciam sumens, præsumebam à misericordia Dei me diligi, quod merebar affligi, præfatæ Ecclesiæ B. Magni de meis possessionibus mansum unum, & Monasterio meo Fletorpensi omnia meæ & me ipsum, Ministeriales meos cum beneficiis & possessionibus, servos omnes mihi bene in hoc consentientes, Domina meæ perpetuæ Virgini Mariæ contradidi. Consti-

tuo, & presenti scripto sigillo nostro roborato jubeo, ut post mortem meam aliam personam Ecclesiasticam Abbas, & qui cum eo sunt fratres eligant, & ei proprietatem Monasterii mei tradant; & ejus consilio & permissione, Advocatum ad tempus unius anni vel duorum, si opus sit, eligant: finito verò Advocatiae suae termino, iterum, si necesse sit, non de progenie priorum, sed alium; ut caveatur ne aliquis in Advocatia hereditario jure succedere possit. Ministeriales mei qui modò sunt, Ministeriales Monasterii, in quacunque parochia moriantur, sepulturam in praedicto meo Monasterio eligant & habeant, & optimum equum, quem quis habeat, & arma ibidem offerat. Jura verò in accipiendis vel dandis hereditatibus, secundum jura Ministerialium ubi se tradiderint habeant. Actum Anno M. C. I. tertio nonas Julii.

Anno verò 1371. Bernardus de Hörde Eques, arcem Bocam, Henrici Episcopi, & successorum ejus, feudum ligium semper fore professus, extruxit; filius Bernardus sacellum ibidem condidit, quod ejus nepos Philippus Westphaliae & Angariae Marescallus, & conjuge defuncta Praepositus Monasteriensis, insigni sacra suppellectile, & sacrarum reliquiarum atque indulgentiarum thesauro locupletavit. Arcem quidem, stirpe Bernardi conditoris extincta, saeculo proxime praeterito à Theodoro Furstenbergio Paderborn. Episcopo recuperatam, Anno 1646. Sueci unà cum Sacello incendere; verum eandem Theodorus Adolphus Episcopus Paderbornensis instauravit munivitque. Hic igitur locus, si Reinero Reineccio, in Poëtam Anonymum notas componenti, in mentem venisset, minime is dubitasset, utrum quae Annales Francorum de Boca memorant, sint de Monasterio S. Menolfi, an de Bukeuborg arce ditionis Schawenburgicae intelligenda; cum haec trans Visurgim in Ostfalis sita, illud verò Bodeke semper fuerit appellatum.

3. BOCA VETUS CAROLO MEMORABILIS HOSPITE.] Astronomus: *Indè reversus cum in pagum qui Buchi vocatur pervenisset.* Poëta Anonymus:

In pagum rediit quem dicunt nomine BUKKI.

Non

Non postrema loci alicujus gloria censetur, Cæsarem Regemque hospitio excepisse, quàm multa hac sola de causa monumenta posita?

4. PAGUS.] Antiqua regionum agrorumque in pagos divisio. De Numa Pompilio, Dio & Plutarchus tradiderunt: *Divisit totam regionem in partes, quas pagos nominavit.* Eodem modo *Helvetia*, Cæsar. lib. 1. *Suevia*, idem lib. 4. *Alemania*, Ammian. Marcellin. lib. 16. *Germania omnis*, Cluver. præcipuè verò *Saxonia* in pagos distributa erat. Meibom. in Comment. de pagis Saxon. Præter *Bocensem* complures in historia Francica, Imperatorum Regumque Saxoniorum diplomatibus, & antiquarum donationum literis pagi nominantur, plerique toti, nonnulli ex parte Ecclesiæ Paderbornensi donati: nimirum, *Aga*, *Almenga*, sive *Almunga*, *Auga*, *Engere*, *Hessi*, *Hemmerveldun*, *Hertega*, *Hutagoe*, *Lacni*, *Lisna*, *Morunga*, *Nibterga*, *Paterga*, *Rittega*, *Sorehtfeld*, *Treveresga*, *Treini*, *Trietmelli*, *Tilichi*, *Ventzga*, *Wessiga*, *Wetiga*, *Westphalon*. Significabatur itaque hoc nomine non vicus, sed major minorve amplioris regionis tractus, non paucos vicos villasque complectens; sæpe magnæ Provinciæ partem veteres Germani *Saw/ Börde/* Saxones verò pagos *Scyre* vocabant: unde *Warwickscyre*, *Nicolscyre*, *Leycesterscyre* &c. appellationem invenerunt. Lindenbrogius in glossario Cod. LL. antiquar. Desiit hæc appellatio paulatim circa annum 1100. cum pagi in Ducatus, Principatus, diversi generis Comitatus, migrarunt, ac hæreditario jure possideri cæpti. In his pagis Duces, Principes, Satrapæ, Comites jus dicebant. Cæsar. lib. 6. Comm. *In pace nullus est communis Magistratus, sed Principes regionum atque pagorum inter suos jus dicunt, controversiasque minuunt.* Tacit. de morib. German. *Eliguntur Principes, qui jura per pagos vicisque reddunt.* Poëta Anonym.

Sed variis divisa modis plebs omnis habebat,

Quot pagos, tot pænè Duces.

Beda hist. Ecclesiast. lib. 5. cap. 11. *Rolevingius: Regem antiqui Saxones non habebant, sed per pagos Satrapas constitutos. Qui Satrapæ in generali conventu designabantur, quem Saxones*

xones, teste auctore vitæ S. Lebvini, quotannis in *Marcalo* ad *Vifurgim* celebrabant. A *Caroli Magni* demum tempore *Comitum* nomen usurpari cæptum. Hinc *Saxones* & reliqui *Germani* quoties situm loci exprimere volebant, in quo pago, & pagus in cuius *Comitatu* esset, soliti describere. Exempli causâ, diplomata *S. Henrici Imper.* Anno 1012. *Ecclesiæ Paderborn.* data, memorant: *Curtem Honstede in pago Rittiga, in Comitatu Bernardi.* Anno 1019. *Abbatiam Scheldice sitam in pago Wessiga, & Comitatu Friderici Comitis, Conradi Imperatoris,* Anno 1027. *Curtem Ervite in pago Engere, in Comitatu Marquardi,* Anno 1030. *Prædium Padberg in pago Nitbega, & Comitatu Haboldi.* Anno 1033. *in loco Halmwardeshusen, in Comitatu Bennonis, & pago Angera sito.*

5. ANGARIOS VIDIT.] Vita *Caroli Magni* apud *Pithæum*: *Indè revertente Domino mitissimo Rege Carolo, venerunt Angarii in pago Bocensi, unâ cum Brunone & reliquis optimatibus eorum, & dederunt ei obsides.* *Annal. Francor.* apud *Canitium*: *Similiter indè jam revertente mitissimo Domino Rege, venerunt Angarii, in pago qui dicitur Buckbi, unâ cum Brunone, & reliquis optimatibus eorum, & dederunt ei obsides sicut Austrasii.* *Regino in Chronic.* *Simul eò revertente venerunt Angarii in pagum qui dicitur Bucki, unâ cum Brunone Duce eorum, & fecerunt sicut Orientales Saxones fecerant.* *Annal. Franc.* apud *Reuber.* Anno 775. *Indè reversus cum in pagum, qui Buchi vocatur, pervenisset, Angrarii cum suis primoribus ei occurrerunt, & sicut Ostfali, juxta quod Rex imperaverat, obsides & sacramenta dederunt.* *Imitati sunt hîc Angarii majores suos Angrivarios, de quibus Tacit. lib. 2. Annal. Mox bellum in Angrivarios Stertinius mandat, nî deditionem properavissent, atque illi supplices nihil abnuendo veniam omnium accepere.* *Rectè utrique, cum hi Germanici Cæsaris, illi verò Caroli potentia impares se agnoscerent. Quamobrem etsi tot insignes inter Vifurgim & Rhenum populi, Sicambri, Bruçteri, Tençteri, Usipetes, Dulgibini, Tubantes, Marfi, vel translati, vel excisi, vel emigrarint, vel vetus nomen amiserint, atque in unum cum Francis primum, deinde cum Saxonibus populum coaluerint; mansit tamen semper*

per, & cum finibus *Angrivariorum* seu *Angariorum*, fama, nobilitas & potentia crevit. Adjunxere se quidem *Saxonibus*, sed ita ut *Angarii* appellari non desierint: in tres enim populos *Saxonia* tota, *Westphalos*, *Angarios* & *Ostfalos*, divisa olim fuit. Poëta Anonym. lib. 1. *Widkind*. lib. 1. Quem locum in hac divisione obtinuerint, facile tum ex eo, quod ex *Angariis* *Widichindus* fuerit, ad cujus posteros *Saxonia* univèrsa, & imperium Romanum postea pervenit, tum ex amplitudine Provincia colligi potest. Habitaverunt enim primum *Angarii*, à campestri planitie, *van den Angern* / ut contra *Marsi* & *Bruçteri* à paludibus dicti, AD CONFLUENTES ANAGRI ET ALBIS, ubi *Angermunda*; & hæc antiquissima eorum sedes. *Reinerus Reineccius*. INTER AMISIUM ET VISURGIM, ad cujus lævam castra metanti *Germanico*, *Angrivariorum* à tergo defectio nuntiata, & mox vindicata. *Tacitus*, *Cluver*. BRUNISBERGÆ, arce à *Brunone Angrivariorum* duce, & deditio- nis hujus auctore inchoatâ. AD DIMOLAM, ubi *Helmershufa*, quæ in diplom, *Chuonradi Imper.* Anno 1033. locus vocatur in pago *Angeri* situs. *Corbeia* dipl. *Henrici IV.* Imperat. ann. MLXV. IN COMITATU RAVENSBERGENSI, in quo vicus *Enger* / & sedes *Widichindi*. IN FINIBUS BRUÇTERORUM, juxta *Tençteros*, atque post *Dulgibinos* & *Chasuaros*. *Tacit.* de morib. Germ. c. 33. & 34. Juxta *Tençteros* *Bruçteri* olim occurrebant: nunc *Chamavos* & *Angrivarios* immigrasse narratur, pulsos *Bruçteris*. *Angrivarios* & *Chamavos* à tergo *Dulgibini*, & *Chasuari* cludunt. INTER OSTFALOS ET WESTFALOS, ab Austro *Francis*, ex *Aquilone* Oceano propinqui Poëta *Anonymus*:

Inter prædictos mediâ regione morantur
Angarii, populus *Saxonum* tertius; horum
 Patria *Francorum* terris sociatur ab Austro,
 Oceanoque eadem conjungitur ex *Aquilone*.

AD CAPUT AMISII, *Altham*. INTER EJUSDEM ET LUPPIÆ
 RIPAS, *Bocæ*, *Winckelmannus*. IN ERVITE, Diploma
Conradi Salici, quo *Meinwerco* Episcop. *Paderborn*, curtem
 imperialem *Ervete* in pago *Engeri*, in Comitatu *Marcwardi*,
 Anno 1027. donavit. IN DUCATU ANGARIÆ, SUSATI capite
 gentis

gentis, vita S. Brunonis Archi-Episcopi Colon. WERLIS, ARENSBERGÆ, literæ Friderici Com. apud Cleinsorgium, datæ in castro Arnsberg, pago Engern.

6. ANGARLE GENS.] Ab Angariis dictus vicus Engern/oppidum olim non incelebre, tempore belli Saxonici; cuius adversus Francos auctor & dux fuit Widichindus, in potestatem Caroli Magni devenit. Sed ubi Christianam religionem amplexus Widichindus cum Carolo pacem fecit, Angaria ad ipsum rediit. Quæ cum deinde cum reliquo Saxoniarum & Westphaliarum Ducatu aliquoties Dominos mutasset, tandem post Henrici Leonis calamitatem cessasse Comitibus Lippiensibus perhibetur. Ex his Simon Bernardi filius acerrimas cum Osnabrugensibus similtates habuit, & anno 1299. ex arcibus Angaria & Rheda, magnis eos cladibus affecit. Quas injurias Ludovicus Osnabrugensis Episcopus è Comitibus de Ravensberg haud inultas passus, Simonem, prælio victor cepit, Osnabrugam deduxit, & dura in custodia ferè per sexenium detinuit; donec Anno 1305. die S. Kiliani in Scottmar, eâ, inter alias, conditione liberatus fuit, ut Angariae arcem & mœnia solo æquaret. Chronic. Osnabrug. Hermannus Hamelmannus in Genealog. Comitum Lippiens. Pideritius in Chronic. Lippiens. pag. 504. Rein. Reineccius in Commentar. de Angriariis & Angaria. Qui hoc insuper addit: *Interea tamen jus, nomen & Magistratus civitatis Angaria retinet, cum alioqui plane vicum referat. Mansit & colli in quo arx sita fuit, nomen: appellatur enim die Burgstede. Collis autem in quo positum est fanum S. Dyonisi, eo, qui arcem habet, editior est.* Illo in fano Mausolæum habet Widichindus, quem anno 807. Letznerus & Reineccius, anno 812. Wittius & Cleinsorgius, alii verò anno 805. & quidem in prælio à Geroldo Suevorum Duce, ut vult Crantzius l. 2. Sax. c. 24. cæsum fuisse affirmant. Cujus effigiem, ut nunc est, affabrè designatam hîc proponimus.

Carolus IV. Imperator anno 1377. 8. Novembris Bilefeldiam appulsus, cum audivisset in vicinia in vico Angaria superesse Widichindi M. Saxonum Ducis quondam celeberrimi, antiqui operis sepulchrum, visendi gratiâ eò divertit.

Erat

WERLIS,
gium, da
gern/ op
cujus ad
potesta
ligionem
garia ad
& West
ost Hen
bus per
um Osna
ibus An
injurias
Ravens
bit, Osna
um deti
eâ, inter
c mœnia
melman
Chronic
e Angri
men ju,
qui planè
nen: ap
est fanum
no Mau
nerus &
rò anno
ut vult
jus effi
is.
Bilefel
aria su
leberri
divertit.
Erat

BONE SPIRITVS AVDIT OMNE MVNDA

Præ Num. 1

TVR HVNC REGEM Q̄ VENERAIVR EGROS HIC MORBIS CELI REX

HOC COLLEGIUM DIONISIANVM IN DEI OPT. MAX. HONOREM PRIVILEGIIS
REDITVSQ̄ DONATVM PVNDAVIT ET CONFIRMAVIT. OBIIT AÑO
CHRISTI DCCCVII RELICTO FILIO ET REGNI HEREDE WIGBERTO



MONVMENTVM WITTIKINDI WARNECHINI FILII ANGRIVARIORVM
REGIS XII SAXONIÆ PROCERVM DVVIS FORTISSIMI

SALVAT ET ORBIS

TVR HVNC REGEM Q̄ VENERAIVR EGROS HIC MORBIS CELI REX

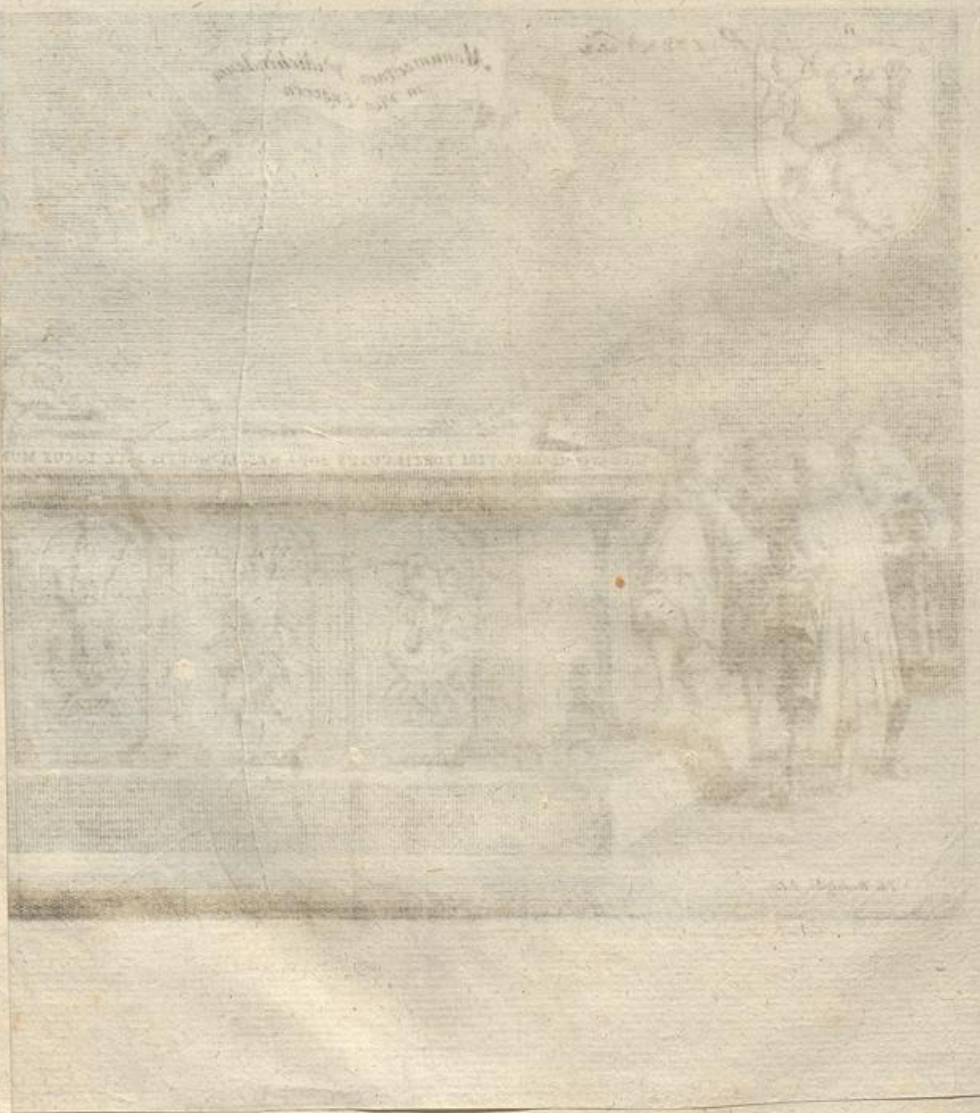


NOVA BIBLIOTHECA PADERBORNENSIS

LIBRARIUS P. J. H. ...

LAURENTIUS ...
PUBLIBRARIUS ...
HOC COLLIGIT ...





È
n
a
n
M
ta
p
d
è
x
ac
p
al
di
in
tr
qu
bu
m
xo
H
ta
A
V
A
te
na
cl
St
Sa
cip
cu



Erat tum temporis tumba vetustate nonnihil deformata, quod non ferens Cæsar, interpolari renovarique eam iussit, additis ad caput Caroli Magni ad pedes Regni Bohemici insignibus: nempe Leone flavo, cum cauda bifurcata in puniceo campo. Meibom. in notis ad Chronic. Comitum Schawenburg. Imitatus in hoc Ottonem III. Imperatorem, quem in Westphaliam profectum, Wildeshufii primorum Saxonie Principum è Widichindea stirpe Majorum suorum monumenta inspexisse, auctor est Crantzius lib. 4. Saxon. cap. 23. Fabricius in origin. Saxon. & meminit Adam Bremens. lib. 2. cap. 14. Abbas Stadenfis ad an. 984. Cæterum, ut hoc breviter moneam, antiqua sepulchri inscriptio, quam habet Wittius, Cleinsorgius & alii, ab hodierna aliquantulum discrepat; & fortè emendatius, *claudit loco munit, & sanat loco salvat*, in ea legetur. *Angariense* indè collegium auctoritate Pontificiâ anno 1414. 16. Januarii translatum, Hervordiam migravit cum cineribus Widichindi, qui cistæ lignæ parum reverenter inclusi, unâ cum aliis quibusdam cimeliis ex *Angaria* Asportatis, solent advenis monstrari. Quare falli videtur Crantzius, auctor Chron. Saxon. & Bernardus Wittius, qui VVidichindi reliquias ab Henrico Aucupe Paderbornam transportatas, ibique reconditas esse tradiderunt. Hoc, esto, sit falsum, certum tamen est, Angariam jam ab antiquo celebrem fuisse & hæreditariam VVidichindi posterorum sedem, quam B. Mechtildis Henrici Aucupis conjux ac Ottonis ex VVidichindæa stirpe Imp. Mater insigni Abbatiâ in honorem S. Dyonisii M. constructa exornavit, ut liquet ex hoc Ottonis diplomate Magdeburgensi Ecclesiæ dato. *In nomine sanctæ, &c.*

7. SI SUB REGE PIO.] Claudian. in secundo Consulatu Stiliconis lib. 2.

Fallitur egregio quisquis sub Principe credit

Servitium, nunquam libertas gratior extat,

Quàm sub Rege pio.

Sub quo optimus reipub. status, Senec. lib. 2. de benefic. & *principatus ac libertas miscentur*: Tacit. in vit. Jul. Agricol. seu ut cum Polybio lib. 6. planius dixerò, *in quo justitia & clementia*

S 2

vigent.

vigent. Id quod idem Tacit. lib. 12. Annal. Princeps videlicet non dominationem & servos, sed rectorem & cives cogitet, clementiamque & justitiam capeſſat. Hæc illa cæleſtia Principum dona ſunt, quibus militans, & Rempub. feliciter adminiſtrant. His tamen ut cæteris virtutibus prudentia moderatrix adſit, temperamentumque præſcribat, ne juſtitia ſeveritate in ſævitiam, & clementia impunitate ſclerum in ſegnitiem tranſeat. Innumera horum ſapientum Principum exempla nobis omnia hiftoriarum monumenta dedere. Hic unus nobis Carolus Magnus Regum & Cæſarum ſapientiſſimus occurrit, qui admirabili rerum ſucceſſu juſtitiam cum clementia miſcuit.

Bellum ille ſuſcepit contra Saxones anno Chriſti DCCLXXII, geſſitque in trigeſimum tertium annum adverſus gentem bellicoſam & libertatis amantem, quod virtutis fuit; ſed quoties illa, quod crimini datum, perfidia & rebellis poſt juratam fidem ad arma reſiliit? Teſtem Eginhardum audiamus. *Difficile dictu eſt, quoties ſuperati ac ſupplices Regi ſe dediderint, imperata facturos polliciti ſint, obſides qui imperabantur, abſque dilatione dederint, Legatos qui mittebantur ſuſceperint, aliquoties ita domiti & emolliti, ut & cultum demonum dimittere, & Chriſtiane religioni ſe ſubdere velle promitterent; Sed ſicut ad hæc facienda proni, ſic ad eadem pervertenda ſemper fuere præcipites: ut non facile eſtimari poſſit, ad utrum horum faciliores veriùs dici poſſint. Quippe cum poſt inchoatum cum eis bellum vix annus unus exactus ſit, quo non ab eis hujusmodi facta ſit permutatio. Sed magnanimitas Regis, ac perpetua tam in adverſis quàm proſperis conſtantia mentis, nullà eorum mutabilitate vel vinci poterat, vel ab iis quæ agere cœperat deſatigari. Et quanta in his juſtitia? dum nunquam eos hujusmodi aliquid perpetrantes impune ferre paſſus eſt. Quanta ſimul clementia Imperatorum dos prima, teſte Vopifco in Aureliano? dum toties perfidos in gratiam recepit, fœdera alia ſuper alia iniit, obſides admittit, ratus gentem humanitate priùs quàm ſeveritate vincendam; viderique poterat, non tam juſtitie quàm clementie terminos tranſire, toties perjuræ genti fidendo ignoſcendoque.*

Caſſio-

Cassiodori hîc illud recolat lib. XI. Var. Lect. *Benigni Principis est ad clementiæ commodum, transire interdum terminos æquitatis, quando misericordia est, cui omnes virtutes cedere honorabiliter non recusant.* Sed Barbari erant Saxones, *queis nec ara, nec fides, nec ulla firma pæctio est;* Et Carolus ubi compertum habuit indulgentiâ suâ gentis perfidiam ali, provocari ferociam, illudi majestatem regiam Francorumque nomen; mutatâ scenâ severitatem advocavit, sed pœnâ primùm mitiore suetâque in his, terrendo, minando, vastandoque agros: quibus cum Saxones nihil à perfidia & ferocia remitterent, redirentque ad perduellionis arma, immissi exercitus, qui ferro flammaque grassarentur. Verùm cum nec hisce impetraret, ut juramento fidei pæctisque starent, ad acerbiora progressus, anno de mum belli Saxonici decimo, Christi DCCLXXXII. *super Alleram fluvium in loco qui Ferde vocatur, estque is, ubi post Verdensem Ecclesiam constituit, unâ die quatuor millia & quingentos Saxonum manu carnificis capite plecti jussit.* Francorum Annales. Durum, inquit, supplicium! sed barbari toties perfidi & perduelles, non aliter, quàm barbarum in modum tractari merebantur. Neque tamen hoc supplicio gens aut territa aut emollita, aut ad quietem & obedientiam se duci passa; altero mox anno multò furiosius rebellando ad arma rediit, productumque bellum, donec anno Christi DCCCIV. victor ad Albim cum exercitu progressus, *decem hominum millia ex iis qui utrasque ripas Albis incolebant, cum uxoribus & liberis sublatis transferret, & huc atque illuc per Galliam & Germaniam distribueret.* Eginhard. in Carolo Magno & Franc. Annal. Hâc postremâ gentis castigatione, bellum triginta trium annorum ita finitum est, *ut abjecto demonum cultu & relictis patriis ceremoniis, Christianæ fidei ac religionis Sacramenta perciperent, Saxonesque Francis consociati in unum populum & regnum transfirent.* Eginhard. in vit. Caroli Magni. hâc justitiæ fuerunt, simulque clementiæ, plusquam regiæ. Nam cum omnes perduelles capite plectere, gentemque totam excindere liceret, sanguini pepercit, & exilii pœnâ multavit. Senecam hîc probes lib. de Clement. *Principi non minus*

minus turpia multa supplicia, quam medico funera. Et cum supplices se sisterent perduelles, totam adeo gentem, condonatione omnium scelerum facta, in gratiam recepit, unaque demum clementia gentis pertinaciam & ferociam vicit. Non hic stetit pietas & clementia Caroli Imperatoris. Quippe, cum ex tam ærumnoso bello, & tanto Francorum sanguine victam prostratamque gentem, ad omne servitii genus sibi obnoxiam haberet; ille tamen pristinae libertati donatam, & omni debito censu solutam pronunciavit, ut in diplomatis profitetur Carolus. Hoc illud Poetae nostri de Carolo:

*Plus Regis pietas, & munificentia fecit,
Quam terror.*

Ac nulli hominum generi magis ex hac victoria consultum voluit, quam Sacerdotibus. Nec enim decimarum pensatione solum Saxaniam illis tributariam fecit: sed & in Episcoporum dioceses divisit, magnamque partem eorum imperio subiecit; quod religione per ipsos introducta, & mitilenique eorum imperio gentem libertatis amantem, impatientemque alieni dominatus, tolerabilius & tutius regendam continendamque censeret. Longe enim *valentior amor ad obtinendum quod velis, quam timor*, Plin. lib. 8. epist. ult. Imò ut Claudianus cecinit in Panegy. Mallii:

*---- Peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit, mandataque fortius urget
Imperiosa quies.*

Cessere Ducibus, Comitibus & Præfectis sua ex hoc bello præmia & bona; at quibusnam ita stabili & hæreditaria possessione in successores transmittenda ex hoc Caroli dono, ut Episcopis, quos Christianæ fidei Doctores rectoresque populorum imposuit? Caroli munificentia inhæsit filius Ludovicus Pius Cæsar. Illius hoc elogium ab Helmoldo mediæ ætatis scriptore, lib. 1. cap. 4. *Postquam Carolus Francorum Rex & Roma-*

*Romanorum Imperator Augustus cum magno bonorum fructu, addam & luctu, ad caelos emigravit, Ludovicus filius ejus successit in regnum, qui paternis per omnia votis concordans, eadem liberalitate, quâ Pater ejus erga cultum domûs Dei, & omnem Clerum usus est, amplissimas regni divitias ad decorem & gloriam Ecclesiæ intorquens, in tantum, ut Episcopos, qui propter animarum regimen Principes sunt cæli, ipse eosdem nihilominus Principes effecerit regni. Quâ liberalitate hæc cæteri Imperatores ac Germaniæ Reges auxerint, singulorum diplomata & donationum tabulæ monstrabunt. At quantum hæc fata temporum contraxere? Postquam in aliam à Carolo religionem descivit pietas, & ex aureo illo itum est in ænea & ferrea sæcula, ac positâ tantisper togâ, sagum necesse fuit sumere pro Ecclesiæ possessionibus conservandis; donec postremum in multo iniquiora tempora conjecti sumus, quibus ipsa Christiana religio se divisit, ortumque est bellum Saxonicum, quo longè dispare, quàm à Carolo Magno pugnatum est causâ, refixisque tot donationum tabulis, interversa est prima illa Caroli Magni & tot inde Cæsarum ac Regum munificentia in Ecclesiam. Liceat nunc vetus illud Demadis dictum, sed inversum cum inverso sæculo proferre: *Vide, ne dum terram defendis, celum amittas.* Et quanto hæc salutis periculo Ecclesiæ patrimonia quærantur, satis ex tanto sapientum virorum numero, nos ipse Carolus docuit, cum jam ævo suo potentiores sibi persuaserant, posse Episcoporum & Abbatum bona dividi trahique in res suas. Hinc anno regni sui XXI. Aquisgrani in palatio XIV. Aprilis, hæc lege, quæ inter Capitularia ejus lib. I. cap. LXXXIII. refertur, cautum sancitumque voluit: *Quia juxta sanctorum Patrum traditionem novimus RES ECCLESIE VOTA ESSE FIDELIUM, PRETIA PECCATORUM, ET PATRIMONIA PAUPERUM.* (Divi Prosperi dictum est lib. 12. de vita contempl. c. 9.) *Cuique non solum habita conservare, verum etiam multa Deo opitulante conferre optamus. Tamen ut ab Ecclesiasticis de non dividendis rebus illius suspicionem dudum conceptam penitus amoveremus; statuimus, ut neque nostris, neque filiorum, & Deo dispensante successorum nostrorum**

nostrorum temporibus, qui nostram vel progenitorum voluntatem vel exemplum imitari voluerint, ullam penitus divisionem aut jacturam patiantur. Patris exemplo statutoque inhæsit filius Ludovicus Pius Cæsar, idemque D. Prosperi dicto, quod legis instar receptum erat in Ecclesia, iterum sanxit in Concilio. Aquisgranensi anno Imperii xxiii. ne vel Episcopi ipsi sibi potestatem sumant abalienandi avertendique in profanos usus Ecclesiæ bona: uti hæc Can. vii. inter leges ejus Concilii tam sanctè præscribuntur. Et Caroli quidem legem suprâ relatam cum expenderet Baronius ad annum Christi dcccxxxix. exclamat: *Audiant hæc Principes, si Caroli summa gloriæ summique Imperii hic æmuli & aterni in celo regni ejus velint esse participes.*



DE.